

УДК 378:37.01/.04

DOI: 10.31652/2412-1142-2021-60-192-199

Горбатюк Роман Михайлович

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри машинознавства та транспорту
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна
ORCID ID: 0000-0002-1497-1866
gorbaroman@gmail.com

Кучер Світлана Леонідівна

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки
Криворізького державного педагогічного університету,
м. Кривий Ріг, Україна
ORCID ID: 0000-0003-0662-9777
kucher.svit.leon@gmail.com

СТУДЕНТОЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАБУТТЯ ЗАГАЛЬНИХ (КЛЮЧОВИХ) КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІМИ ПЕДАГОГАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Пандемія опуклює роль гуманітарного фактору в освіті, висувуючи його на передній план науково-технічного знання. Вимоги щодо забезпечення здобувачів освіти умовами безпеки і збереження здоров'я постають перед професорсько-викладацьким складом з усією серйозністю. Поряд із професійною підготовкою завданням вищої освіти є підготовка молодшої людини до життя в професії, до труднощів та постійних змін, до спілкування з оточуючими в різних соціальних ролях. Підготовка фахівця у вищій педагогічній освіті припадає на період становлення особистості молодшої людини, сповнений пошуків себе в соціумі. Програми професійної підготовки передбачають формування особистісних якостей, які полегшують процес соціалізації та досягнення успіху, – загальних компетентностей. Але в освітньому процесі саме така робота вимагає найбільшої майстерності і підготовленості викладача. В статті розглянуто проблеми формування загальних компетентностей у процесі професійної підготовки педагогів та шляхи їх розв'язання з позицій сучасного розуміння освіти. Пропонована система роботи, спрямована на формування загальних компетентностей, будується на основі студентоцентричного підходу. Розглянуто специфіку етапів роботи по формуванню загальних компетентностей в освітньому середовищі ЗВО: діагностичного, просвітницького, розвивального. Представлено бачення змістового наповнення зазначених етапів та їх специфіки.

Ключові слова: загальні компетентності; соціальні навички; м'які навички; емоційний інтелект; професійна підготовка, педагог професійної освіти.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Сучасна філософська думка вже не перше десятиліття намагається осмислити нові вимоги до власної системи освіти, оскільки перехід до інформаційного суспільства відбувається досить стрімко, і це спонукає до становлення «нової класифікації та відбору предметного змісту знань, які забезпечать інформаційний арсенал особистості, що постійно самовдосконалюється, а також ціннісно-смісловне обґрунтування її діяльності» [1, с. 9]. Внаслідок процесів у глобалізованому суспільстві змінюються і загальнолюдські цінності, тобто змінюється ставлення до звичних цінностей. Наприклад, помітні тенденції до ескапізму (на противагу лідерству), молоді люди нерідко протиставляють усвідомлений образ життя кар'єрі, або присвячують роки волонтерству. В освіті також мають відбуватися зрушення, і професійна підготовка у ЗВО має реагувати на виклики, особливо у формуванні майбутнього педагога, який сприйме і транслюватиме нову парадигму освіти у подальшій роботі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В значній кількості вітчизняних наукових досліджень професійної підготовки здобувачів вищої освіти розглядається проблема формування компетентностей, пов'язаних зі змістом майбутньої професійної діяльності. Зазвичай, приділяється значна увага професійним знанням та умінню їх застосовувати, прагненню до розвитку як фахівця і творчому підходу до роботи. Та останнім часом проблема формування загальних компетентностей майбутнього фахівця все частіше стає важливою частиною або предметом окремого дослідження теорії і методики професійної освіти (Р. Гуревич, Н. Длугунович, Н. Махначова, А. Мідляр, В. Радкевич та ін.). Концептуальні засади формування майбутнього педагога визначені у дослідженнях з філософії освіти (В. Базалук, Р. Дворкін, В. Ільїн, В. Кремінь та ін.). Але в практичному розв'язанні завдань по формуванню загальних компетентностей необхідно шукати шляхи залучення психологічних, соціальних наук, тобто знаходити нові форми взаємодії гуманітарного знання з вузькоспеціальними в умовах професійної підготовки майбутнього педагога професійної освіти.

Мета статті полягає у з'ясуванні викликів у забезпеченні загальних компетентностей майбутніх фахівців професійної освіти протягом отримання ними вищої освіти та необхідних умов для успішного здійснення цього завдання. На основі застосування методик вивчення та розвитку емоційного інтелекту пропонується формувати студентоцентроване освітнє середовище у ЗВО.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У структурі професійної підготовки однією з найважливіших ланок є зв'язок із роботодавцем, вивчення його вимог для конкретної категорії фахівців, що визначним чином формує всю професійну програму освіти. Необхідно зазначити, що певні соціально-економічні процеси мають фундаментальний вплив на освіту. Так, завдяки Звіту про майбутнє працевлаштування 2020, здійсненому на основі вивчення ситуації у 26 розвинених країнах та країнах з перехідною економікою, ми знаємо про те, що в вже на початкових етапах економічного спаду і кризи першими страждають низькооплачувані робітники. Тому в період глобальної кризи COVID-19 негативний вплив на людей з нижчим рівнем освіти зростатиме, що посилить нерівність, яка спонукає до напруження в суспільстві [2]. Засобом подолання проблеми вбачається розвиток працівників, отримання ними нових навичок, не пов'язаних напрямку з певною професією, а пов'язаних із формуванням критичного мислення та аналізу, рішення проблем, а також навички самоуправління (активне навчання, стабільність, стресостійкість, гнучкість тощо). Також обставини швидкої цифровізації професійної діяльності впливають на поширення віддаленої роботи (можливо близько половини робочих місць організації). Згідно Рапорту The Future of Jobs Report 2020 третина роботодавців вважають, що на проблеми з продуктивністю праці і добробутом треба впливати кроками, спрямованими на створення почуття спільноти, зв'язку і приналежності серед працівників [2].

В українській освітянській спільноті присутнє розуміння важливості розвитку загальних, ключових компетентностей майбутніх фахівців. Так, В. Радкевич зазначає, що «актуальним є формування саме «м'яких» навичок як базових, які впродовж життя будуть безперервно доповнюватися професійними. Навчальні заклади як пріоритет мають навчити студентів самостійно вчитися та усвідомлювати цінність цих навичок в особистісному розвитку. Це сприятиме професійному становленню особистості кваліфікованого фахівця як повноправного автора власного життя; його самореалізації; підвищенню рівня готовності до прийняття стратегічних рішень і відповідальності за їх вирішення. Реалізація цих завдань сприятиме прискореному оволодінню майбутніми фахівцями новими знаннями й навичками, що дадуть їм змогу, з одного боку, застосовувати високоефективні виробничі технології, а з іншого – виявляти емпатію, емоційний інтелект, підприємницькі компетенції, особистісну стійкість, що, в кінцевому підсумку, забезпечить ефективне функціонування в інформаційному суспільстві з урахуванням сучасних цивілізаційних трансформаційних процесів» [3, с. 18].

Загальні або ключові компетентності, на наш погляд, в переважній більшості потребують не стільки освітнього процесу, скільки виховних зусиль, індивідуальної роботи. Зокрема, такі ключові компетентності як здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність працювати в команді; цінування та повага різноманітності та мультикультурності; здатність виявляти ініціативу та підприємливість; усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем (покладені в основу стандарту вищої освіти з професійної освіти зі спеціальності 015 Професійна освіта), не можуть бути забезпечені змістом лише однієї та навіть декількох дисциплін. Для формування зазначених здатностей має бути створене міждисциплінарне освітнє середовище, що характеризується студентоцентричністю та спрямоване на формування м'яких, соціальних навичок.

Співставивши сутність м'яких навичок *soft skills* та структуру емоційного інтелекту (EI), можна дійти висновку про їх змістову близькість. Так, зібрані в групи соціальні навички можна охарактеризувати компонентами емоційного інтелекту, а саме: особистісна компетентність (самопізнання і самоуправління), соціальна (міжособистісна) компетентність (соціальна обізнаність та керування відносинами). Один із авторів теорії емоційного інтелекту Деніел Големан визначив «емоційну» компетентність як «засвоєну здатність, засновану на емоційному інтелекті, що призводить до видатних результатів на роботі». Як зазначає дослідник, щоб бути майстром у таких емоційних компетенціях, як обслуговування клієнтів або управління конфліктами, потрібні основні здібності в основах EI, зокрема, в управлінні соціальною обізнаністю та взаємовідносинами. Однак емоційні компетенції – це здібності: володіння соціальною обізнаністю або вміння керувати відносинами не гарантує, що ми освоїли додаткове навчання, необхідне для того, щоб грамотно поводитися з клієнтом або вирішувати конфлікт, – лише те, що у нас є потенціал набути кваліфікації у цих компетенціях. Емоційні компетенції – це професійні навички, яким можна навчитися і, дійсно, їх потрібно засвоїти» [6]. Згідно Д. Големана, емоційний інтелект визначає наш потенціал для засвоєння практичних навичок, які лежать в основі чотирьох кластерів EI. Емоційна компетентність показує, наскільки цей потенціал ми реалізували, вивчивши та оволодівши навичками та перетворивши інтелект на робочі можливості.

Цінність емоційного інтелекту на рівні з іншими інтелектуальними здібностями (просторова уява, критичне мислення тощо) обґрунтована тим, що EI дозволяє дорослому, який працює, досягти професійного успіху і реалізувати свій потенціал тільки в поєднанні зі спеціальними знаннями та навичками.

У країнах із розвинутою економікою актуальність питання гуманізації освіти лише зростає. Так, у США впровадження методик розвитку емоційного інтелекту в систему освіти отримує нині широку підтримку. Наприклад, розроблена програма соціального та емоційного навчання (*Social and emotional learning SEL*) побудована на засадах теорії емоційного інтелекту. Зазначається важливість емоційного інтелекту як критерію відбору працівника на рівні з іншими технічними навичками або знанням бізнесу, особливо для тих посад, які вимагають керівництва [13]. Згідно цієї тенденції в бізнесі сформульовано тренд для освіти: необхідно допомогти молодим людям оволодіти емоційними компетентностями як основними життєвими навичками. І, не дивлячись на те, що в США вже існує чимало шкільних програм з основ EI, програм, які забезпечують соціальне та емоційне навчання (*SEL*), така робота зі студентами та дорослими здобувачами освіти недостатньо поширена.

Соціально-емоційне навчання (*SEL*) характеризується як процес, засобом якого всі молоді люди і дорослі набувають і застосовують знання, навички і відношення для розвитку здорової ідентичності, управління емоціями, досягнення особистих і колективних цілей, відчують і проявляють співчуття до інших і надають підтримку, приймають відповідальні рішення. *SEL* сприяє рівності і досконалості в освіті за рахунок партнерських відносин між школою, сім'єю та суспільством, для створення освітнього середовища і набуття досвіду, який характеризується довірливими стосунками, чіткими і змістовними освітніми програмами та інструкціями, а також постійною оцінкою. [13] Особливо цікавим для вітчизняної освіти

вважаємо визначені методичні рекомендації, які визначають реалізацію і стійкість SEL в освітньому просторі з різними видами діяльності на кожному рівні. Ініціатива реалізації соціально-емоційного навчання формулюється через чотири ключові кроки:

- створення фундаментальної підтримки, складання плану на основі колективного бачення, забезпечивши узгоджені ресурси;
- укріплення компетенцій і можливостей дорослих в області SEL, розвиваючи суспільство довіри, що розширює професійні, соціальні, емоційні і культурні компетенції дорослих та їх здібність просувати SEL для студентів;
- просування SEL для учнів на основі скоординованого підходу в класах, школах, спільнотах, який забезпечує послідовність і враховує культурні особливості й можливості (які відповідають розвитку) для всіх учнів з метою підвищення і застосування соціальних та емоційних компетенцій у щоденних завданнях і викликах;
- збір та аналіз даних про реалізацію і результати для постійного вдосконалення, прийняття рішень і стимулювання [13].

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

З огляду на означені тенденції розвитку освіти актуальною є думка В. Радкевич про зростання ролі педагогічних працівників як менторів: вони мають бути готовими до *реалізації* нової моделі професійної освіти відповідно до завдань стратегії сталого розвитку суспільства, держави, національної економіки й навколишнього середовища; *всебічного і міждисциплінарного аналізу* ситуацій реального життя на основі активної взаємодії із суб'єктами освітнього процесу; *управління* проектною діяльністю майбутніх кваліфікованих фахівців. Відповідно, вони мають розвивати в собі базові якості педагога ХХІ століття, а саме: співробітництво (співпраця з колегами, студентами, стейкхолдерами та ін.); творчість; критичне мислення; відкритість (співчуття, емпатія, почуття гумору), підприємництво; повага до відмінностей; здатність до навчання впродовж життя (оволодіння новими теоріями, методиками, освітніми та виробничими технологіями); просоціальна поведінка та ін. [3, с. 21–22]. Названі характеристики з усією впевненістю можна віднести до ключових компетентностей майбутнього педагога професійної освіти.

Формування педагогічної майстерності інженера-педагога є складним і тривалим процесом, що передбачає (в університеті) спільну діяльність викладача і майбутнього фахівця, а в професійній діяльності (післявузівський етап) – націленість інженера-педагога на систематичне самовдосконалення й саморефлексію. Методологічну культуру слід розглядати як складну соціальну характеристику особистості інженера-педагога, що відображає його соціально-етичну позицію, а також як показник рівня збалансованості його професійно значимих особистісних якостей [10, с. 93–94].

У зв'язку з важливістю управлінської функції педагога вважаємо за доцільне провести аналогію з процесом розвитку емоційного інтелекту керівника підприємства, дослідження якого викладене А. Мідляр і Н. Махначовою. Науковці пропонують програму розвитку емоційного інтелекту керівника, що складається з таких компонентів: діагностика емоційного інтелекту (її може проводити як вище керівництво, яке володіє методикою оцінювання, так і запрошений фахівець); відвідування керівником спеціалізованого семінару або самопідготовка для оволодіння базовими поняттями (він має дізнатися власні сильні і слабкі сторони, відчути свої резерви розвитку, усвідомити причини невдач у відносинах з підлеглими); розвиток емоційного інтелекту за індивідуальним планом (у ролі коуча може виступати один із харизматичних лідерів компанії або запрошений спеціаліст, на основі даних діагностики керівник складає перелік компетенцій, які у нього розвинені недостатньо, і планує дії з удосконалення кожної з них); відвідування навчальних тренінгів [15, с. 342].

Формування загальних компетентностей здобувачів вищої освіти передбачені у кожній сучасній вітчизняній освітньо-професійній програмі. Проте, у практиці ЗВО не завжди виховна робота системно передбачає формування важливих ключових компетентностей. Ми

вважаємо, що система роботи по формуванню загальних компетентностей здобувачів вищої освіти у парадигмі студентоцентричного підходу повинна містити такі напрями роботи: ознайомлення, самовивчення, усвідомлення, мотивування до змін, адаптація і саморозвиток. Тобто, в межах структурного підрозділу ЗВО може бути продумана система заходів, якими забезпечується формування загальних компетентностей, а реалізацію цих заходів планують і здійснюють всі суб'єкти освітнього процесу, зацікавлені в ньому (тобто стейкхолдери освітніх програм).

Етапами роботи по формуванню загальних компетентностей в освітньому середовищі ЗВО можуть бути наступні:

- 1) діагностичний (тестування EI);
- 2) просвітницький (вивчення властивостей емоційного інтелекту: роз'яснювальна робота та самоосвіта);
- 3) розвивальний (формування індивідуального маршруту розвитку EI, портфоліо).

Зазначені етапи мають не лінійний, а циклічний характер. Це означає, що стадія розвитку повинна закінчуватися діагностуванням, і тоді розвивальний етап передбачає коригування індивідуального маршруту розвитку EI.

Отже, першим етапом програми розвитку емоційного інтелекту має бути діагностування його рівня. Нині доступними є онлайн-тести, серед яких, приміром, тест на емоційний інтелект від IDRlabs (IDR-GEIT©) був розроблений IDRlabs International [16]. Також для діагностики EI доступними є методики MSCEIT та опитувальник EmIn. Психологічні дослідження засвідчують, що респондентам бракує вміння ідентифікувати емоції (як власні, так і емоції інших), а також використовувати знання про емоції для збільшення своєї особистісної ефективності [17, с. 11]. Безкоштовні онлайн-тести на емоційний інтелект допоможуть ознайомитися з певними психологічними явищами в інформативних та навчальних цілях.

Тест на емоційний інтелект спрямований на вияв п'ятнадцяти компонентів (адаптивності, самоствердження, емоційного сприйняття, вираження емоцій, вирішення проблем, саморегуляції, контролю імпульсів, міжособистісних стосунків, самоповаги, самомотивації, соціальної відповідальності, стресостійкості, емпатії, задоволення від життя та оптимізму). Зміст тесту покликаний з'ясувати усвідомлення людиною власних здатностей на основі питань: як добре людина працює в команді; чи може вона контролювати свої емоції; наскільки зважено чи спонтанно приймає рішення; як добре справляється зі стресом та напругою; чи задоволена життям, своєю особистістю тощо. Подібні дослідження здійснюються психологами і в Україні, і їх результати засвідчують переважання середнього рівня розвиненості емоційного інтелекту, тоді як високий і дуже високий рівень показників EI констатовано у менш ніж десятій частині досліджуваних. Також тривожним є виявлений факт, що низький і дуже низький рівень емоційного інтелекту притаманний переважно молоді, і кількість опитуваних з такими результатами більше за групи з високим рівнем [17, с. 10]. Це свідчить про те, що цілеспрямована робота з розвитку емоційного інтелекту необхідна вже нині і буде затребувана надалі в сфері освіти.

На етапі проведення просвітницької роботи з розвитку емоційного інтелекту можуть бути організовані заходи різного характеру, в залежності від можливостей освітнього закладу. Це може бути проведення зустрічей з фахівцями з психології, організація семінарів, лекцій з тематики емоційного інтелекту, колективне обговорення прочитаної літератури з цього напрямку. Але першочергове значення надаємо самоосвітній роботі, яка оптимально буде передувати просвітницьким заходам з ознайомлення з можливостями емоційного інтелекту. Можливості для самоосвіти доступні завдяки лекціям, конференціям і вебінарам на освітніх платформах, однією з яких, наприклад, є Всеосвіта [18]. Отримані знання засобом неформальної освіти можуть бути враховані як самостійна робота з відповідних тем або модулів навчальних дисциплін.

Розвивальний етап роботи по формуванню загальних компетентностей студентів передбачає певний комплекс дій, їх порядок і фіксацію. Вважаємо першочерговим

формування індивідуального маршруту розвитку ЕІ, який студент складає самостійно чи за допомогою наставника, куратора. Цей маршрут може бути частиною індивідуального плану студента (поряд із переліком освітніх компонентів) або формуватися окремо. Індивідуальний маршрут розвитку емоційного інтелекту уявляється як портфоліо саморозвитку, в якому за результатами тестування людина фіксує свої сильні сторони, досягнення та емоційні здібності, які потребують розвитку. Як і в системі CASEL, у маршруті саморозвитку має бути п'ять розділів, які відповідають сферам компетенцій: самоусвідомлення, самоуправління, соціальна усвідомленість, навички стосунків та відповідальне прийняття рішень [13]. Кожна з названих сфер конкретизується через загальні компетентності (здатність приймати обґрунтовані рішення, здатність працювати в команді, усвідомлення рівних можливостей, цінування різноманітності, толерантність тощо).

Далі обираються пріоритети, в якому порядку людина хоче побудувати свої цілеспрямовані зусилля і фіксуються кроки (прості дії, тренування, ситуації, челенджі), які сприяють проходженню маршруту. Також портфоліо саморозвитку можна побудувати у вигляді щоденника. Результати виконання запланованого саморозвитку обговорюються на кураторських годинах або в індивідуальних бесідах з викладачами.

Реалізація студентоцентричного підходу вимагає від викладачів значних зусиль: збільшення гнучкості траєкторій організації освітнього процесу в залежності від специфіки студентських груп, застосування різних способів подачі матеріалу, де це доречно; гнучкого використання різноманітних педагогічних методів; регулярний самоаналіз і коригування; заохочення в студентів почуття незалежності водночас із забезпеченням належного наставництва і підтримки з боку викладача.

В цілому організація системної роботи по формуванню загальних компетентностей студентів будується на принципах добровільності, самостійності та взаємоповаги, тому не допускає примусу і жорсткого контролю. Навпаки, робота має бути побудована на зацікавленості і вмотивованості студентів стати кращими, бути більш усвідомленими, навчитися ефективно взаємодіяти з іншими.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В освітньому процесі ЗВО студентоцентричний підхід має проявлятися не лише через форми та методи навчання і викладання, але і у позааудиторній роботі, неформальному середовищі, яке пропонує можливості для саморозвитку у професійній перспективі. Позаяк освітнє середовище ЗВО має бути спрямоване на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, а також забезпечення безпеки життя та здоров'я (зокрема психічного), розвиток емоційних здібностей майбутніх педагогів є пріоритетним. На основі формування індивідуального маршруту розвитку ЕІ студент залучається до усвідомленої роботи над собою, краще розуміє слабкі і сильні сторони у самопізнанні та спілкуванні, вчиться знаходити кращі рішення у проблемних чи конфліктних ситуаціях. Розвиток емоційного інтелекту слугує на користь суспільству й окремим індивідам.

У результаті вивчення, діагностування та цілеспрямованого розвитку здібностей емоційного інтелекту формуються загальні компетентності майбутнього фахівця. Цей процес нерівномірний, але циклічний, оскільки на нього впливає безліч чинників і результат не завжди передбачуваний. Подальші дослідження проблеми пов'язуємо з формуванням методичних рекомендацій щодо розвитку загальних компетентностей здобувачів вищої освіти як у позаурочній роботі, так і на основі міжпредметних зв'язків навчальних дисциплін. Особливої уваги потребує також питання про інструменти стимулювання прагнення до розвитку емоційного інтелекту всіх учасників освітнього процесу – як студентів, так і викладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Базалук О. О., Юхименко Н. Ф. «Філософія освіти»: Навчальний посібник. Київ : Кондор, 2010. 164 с.
- [2] The Future of Jobs Report 2020. URL : <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>.
- [3] Радкевич В. Розвиток професійної та фахової передвищої освіти в умовах трансформаційних процесів. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: збірник матеріалів XIV звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 7 травня 2020 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ : ІПТО НАПН України, 2020. 434 с.
- [4] Стандарт вищої освіти України перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 – «Освіта / Педагогіка», спеціальність 015 – «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».
- [5] Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. URL : http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/tech/2014_6/47.pdf.
- [6] Goleman D. An EI-Based Theory of Performance. From the book The Emotionally Intelligent Workplace. Edited by: Cary Cherniss and Daniel Goleman. URL : <https://www.strategies-for-managing-change.com/support-files/danielgolemanemotionalintelligencenotes.pdf>
- [7] Кремінь В. Г., Ільїн В. В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції. Київ, 2005. 528 с.
- [8] Воборцова Л. С. Глобалізація як соціальне явище сучасності. Наука. Релігія. Суспільство. 2006. № 2. С. 199–204.
- [9] Дворкін Р. Ліберальна концепція рівності. Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза. Антологія. Київ : Смолоскип, 2009. С. 825–847.
- [10] Горбатюк Р. Система професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю : Монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. 400 с.
- [11] Wong, C.S, Wong, P.M., & Law, K. S. (2007). Evidence on the practical utility of Wong's emotional intelligence scale in Hong Kong and Mainland China. *Asia Pacific Journal of Management*, 24, 43–60.
- [12] Гуревич Р. С., Габрійчук Л. Е., Герасименко Н. В. Професійна освіта в ХХІ столітті: проблеми і перспективи. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. 2020. № 63. С. 103–108. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2020_63_18.
- [13] SEL: What Are the Core Competence Areas and Where are they Promoted? URL : <https://casel.org/what-is-sel/>
- [14] Reuven Bar-On The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence. URL : https://www.researchgate.net/publication/6509274_The_Bar-On_Model_of_Emotional-Social_Intelligence.
- [15] Мідляр А. К., Махначова Н. М. Підвищення емоційного інтелекту керівника підприємства. URL : <http://www.global-national.in.ua/issue-13-2016>.
- [16] Детальний тест на емоційний інтелект. URL : <https://www.idrlabs.com/ua/global-eq/test.php>.
- [17] Колісник Л. О. Проблема діагностики емоційного інтелекту. Проблеми сучасної психології. Вип. 26. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2014. С. 278–295. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/46747/3/Kolisnyk_Problema_diaagnostiki_emoziynogo_intelektu.pdf;jsessionid=98CA3F8A3A42A2C41FEE4146E9055C0B.
- [18] Черниш О. Емоційний інтелект та його особливості. Вебінар. URL : <https://vseosvita.ua/webinar/emocijni-intelekt-ta-jogo-osoblivosti-25.html>.

STUDENT-CENTRIC APPROACH IN ENSURING THE ACQUISITION OF GENERAL (KEY) COMPETENCES BY FUTURE PROFESSIONAL EDUCATION TEACHERS

Horbatiuk Roman Mykhailovych

Department of Mechanical Engineering and Transport, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-1497-1866
gorbaroman@gmail.com

Kucher Svitlana Leonidivna

Department of Pedagogy, Kryvyi Rih State Pedagogical University,
Kryvyi Rih, Ukraine
ORCID ID: 0000-0003-0662-9777
kucher.svit.leon@gmail.com

Abstract. The pandemic emphasizes the role of the humanitarian factor in education, bringing it to the forefront of scientific and technical knowledge. The requirements for providing students with safety and health conditions are presented to the teaching staff in all seriousness. Along with professional training, the task of higher education is to prepare a young person for life in the profession, for difficulties and constant changes, to communicate with others in various social roles.

The training of a specialist in higher pedagogical education falls on the period of formation of a young person's personality full of searching for yourself in society. Vocational training programs provide for the formation of personal qualities that facilitate the process of socialization and success - general competencies. But in the educational process, such work requires the greatest skill and training of the teacher. The article considers the problems of formation of general competencies in the process of professional training of teachers and ways to solve them from the standpoint of modern understanding of education. The proposed system of work aimed at the formation of general competencies is based on a student-centered approach. The specifics of the stages of work on the formation of general competencies in the educational environment of the university are considered: diagnostic; educational; developmental. The vision of the content of these stages and their specifics are presented.

Keywords: general competencies; social skills; soft skills; emotional intelligence; vocational training, teacher of vocational education.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Bazaluk OO, Yukhimenko NF. «Philosophy of Education»: Textbook. K., 2010. 164 p.
- [2] The Future of Jobs Report 2020. URL : <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>
- [3] Radkevych V. Development of professional and professional higher education in the conditions of transformation processes. Scientific and methodological support of professional education and training: a collection of materials of the XIV report of the All-Ukrainian scientific-practical conference (Kyiv, May 7, 2020) / Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine / by general. ed. VO Radkevich. Kyiv : IPTO NAPS of Ukraine, 2020. 434 p.
- [4] The standard of higher education of Ukraine is the first (bachelor's) level, branch of knowledge 01 – «Education / Pedagogy», specialty 015 – «Professional education (by specializations)».
- [5] Dlugunovich NA soft skills as a necessary component of training IT professionals. URL : http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/tech/2014_6/47.pdf
- [6] Goleman D. An EI-Based Theory of Performance. From the book The Emotionally Intelligent Workplace. Edited by: Cary Cherniss and Daniel Goleman. URL : <https://www.strategies-for-managing-change.com/support-files/danielgolemanemotionalintelligenenotes.pdf>
- [7] Kremin VG, Ilyin VV. Philosophy: thinkers, ideas, concepts. K., 2005. 528 p.
- [8] Vobortsova LS Globalization as a social phenomenon of today. Science. Religion. Society. 2006. № 2. P. 199–204.
- [9] Dworkin R. Liberal concept of equality // Liberalism. Liberal tradition of political thinking from John Locke to John Rawls. Anthology. K., 2009. P. 825–847.
- [10] Horbatiuk R. The system of professional training of future engineers-teachers of computer profile: Monograph. Ternopil : Textbooks and manuals, 2009. 400 p.
- [11] Wong, C.S, Wong, P.M., & Law, K. S. (2007). Evidence on the practical utility of Wong's emotional intelligence scale in Hong Kong and Mainland China. *Asia Pacific Journal of Management*, 24, 43–60.
- [12] Gurevich RS, Gabriychuk LE, Gerasimenko NV. Professional education in the XXI century: problems and prospects. Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky. Series: Pedagogy and Psychology. 2020. № 63. P. 103–108. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2020_63_18.
- [13] SEL: What Are the Core Competence Areas and Where are they Promoted? URL : <https://casel.org/what-is-sel/>
- [14] Reuven Bar-On The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence. URL : https://www.researchgate.net/publication/6509274_The_Bar-On_Model_of_Emotional-Social_Intelligence
- [15] Midlyar AK, Makhnachova NM. Increasing the emotional intelligence of the head of the enterprise. URL : <http://www.global-national.in.ua/issue-13-2016>
- [16] Detailed test for emotional intelligence. URL : <https://www.idrlabs.com/ua/global-eq/test.php>
- [17] Kolisnyk L.O. The problem of diagnostics of emotional intelligence. Problems of modern psychology. Vip. 26. Kamyansky-Podilsky : Axiom, 2014. P. 278–295. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/46747/3/Kolisnyk_Problema_diagnostiki_emoziynogo_intelektu.pdf;jsessionid=98CA3F8A3A42A2C41FEE4146E9055C0B
- [18] Chernysh O. Emotional intelligence and its features. Webinar. URL : <https://vseosvita.ua/webinar/emocijnij-intelekt-ta-jogo-osoblivosti-25.html>